

pe debet occulta crimina filiorum, vel famulorum, ut sic corrigantur, et emendentur. Immo interdum expedit in presentia ipsius criminosi coram aliis amicis fidelibus et charitativis, seu aliis conjunctis ejus crimina revelare, ut communi omnium adhortatione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis salus, et bonum spirituale ipsius criminosi preferendum est ejus famæ, quando sine hujus aliqui læsione procurari commode non potest. Est communis cum Trull. t. 2. leg. 7. cap. 10 dec. 11. Sporer l. c. n. 80. Marchant tract. 9. tit. 4. q. 4. regul. 2. Busembau loc. cit. num. 5.

(52. Propter quartam causam, scilicet propter bonum commune Reipublicæ vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen, vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum majus damnum Reipublicæ, vel Communitatis. Immo quandoque tenetur ex Charitate tale occultum crimen aperire, ut est si quis moliat prodicionem Reipublicæ, hæresim, homicidia, furta, et hujusmodi, quæ aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis quibus interest. Sic si homo improbus, et non idoneus Juventuti sit preferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum, cum multorum damno sive spirituali, sive temporali; quia quilibet ordine Charitatis tenetur magis avertere majus damnum Communitatis, seu personarum innocentium, quam personæ nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima jactura alienæ famæ, seu alterius gravis damni; ipsum criminolum prius admonendo, ut sibi caveat, fuga consulat, et hujusmodi. Sic communis cum Molina disp. 24. Less. leg. 2 cap. 11. dub. 9. Navarr. cap. 18. num. 21. Layman loco cit. num. 5.

(53. Detrahentes voluntarie, et sine causa audire, et, cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. Est communis; et colligitur ex Prov. 4. ubi expresse præcipitur: *Remove a te os pravum; et detrahentia labia sint procul a te.* Hoc malum enim, dicit S. Hieronymus epist. 19. ad Cælant., «ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia pene ab omnibus auditur, si deest auditor, deest et murmurator.» (54. Quia tamen potest quis esse auditor detractoris tripliciter, scilicet inducendo, approbando, et non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adjuvando, approbando, et non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra justitiam; et ad restitutionem obligatur respectu infamati; quia positive ad illius damnum cooperatur, et peccat mortaliter peccato scandali contra Charitatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit, vel confirmat. Est communis: et per hoc S. Bernardus lib. 2. de Considerat. ad Eugenium cap. 13. scripsit: «Detrahere vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.» Immo S.

Joann. Chrysost. Homil. de David expresse dicit: «Collaudare delinquentes plus est, quam delinquere;» et in specie de audiente, et collaudante; seu applaudente, et provocante detractores sic præcise dicit meus S. Bernardus Senens. tom. 2. serm. 23. art. 3. cap. 1. «Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex majori iniquitate, vel malignitate procedit.» (55. Dico secundo quod audiens detrahentem non inducendo, sed solum consentiendo, et complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Charitatem, sed non contra justitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere, vel lætari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, charitati tantum, non autem justitiæ adversatur. Est communis; et quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo ad Rom. 1. ubi de ipsis aliisque peccatoribus dicit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus;* et Divus Bernardus de Triplici Custod. linguæ expresse dicit: «Detractor, et libens auditor, uterque diabolus portat in lingua.» (56. Si tamen quis delectaretur præcise de lepiditate, gratia, dexterritate, aut exaggeratione Detractoris, non esset inde culpandus peccati gravis licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subjungitur. (57. Dico tertio, quod audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile, et commode potest, peccat etiam mortaliter contra Charitatem ex duplici respectu, scilicet, et respectu ipsius infamantis, non impediendo ejus peccatum, et ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; et respectu infamati, non impediendo ejus damnum famæ; colligitur ex cap. Error 3. dist. 83. ibi: «Error, cui non resistitur, approbatur, et veritas, cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere. Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare;» et expresse docet S. Bonaventura in Specul. anim. cap. 1. sic dicens: «Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis injuste famam proximi deperire;» et sic etiam S. Thom. 2. 2. qu. 73. art. 4. «Dicens ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistantia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati ejus.» Et est communis sententia Doctorum, qui insuper volunt, quod si interdum non expedit auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum sæpe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractiones confirmandas, vel ipsas augendas, seu ad convitia, et contumelias evomendas contra correctorem; tunc, inquam, volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri

potest, corrigere, impedire saltem indirecte vel discedendo, vel alio sermonem divertendo vel tacendo, et vultum tristem ostendendo, nam, ut dicitur Proverb. 25. n. 23. *Ventus Aquilo dissipat pluviam, et facies tristes linguam detrahentem;* et ideo consulit Ecclesiasticus cap. 28. n. 28. ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepe aures tuas spinis;* quia ut optime explicat Ugo Cardinalis in Proverb. cap. 23. *Ostensio tristes vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris.*

(58. Se ipsum infamare sine rationabili causa, est peccatum; veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. Est communis. Prima pars patet ex cap. 11. Ecclesiastici ubi præcipitur cura habenda de bono nomine, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, et magni,* et Proverb. 22. commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum quam divitiæ multæ;* unde et Poeta canit:

Omnia si perdas, famam servare memento;

adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara, quam omnes divitiæ, sicuti illas prodigere est peccatum, ita et illam. Secunda pars est clara, quia homo est dominus suæ famæ, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, et eam dissipando nemini injuriam facit; adeoque est tantum veniale vitium prodigalitatæ. (59. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiæ, proximo, etiam vitæ suæ, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias, seu Rector alicujus Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam, aut communitatem. Est communissima. Et ratio est, quia licet sit quis dominus famæ suæ, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famæ alterius, aut vitæ propriæ, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque, etc. Hinc cap. Non sunt audiendi 54. caus. 11. quæst. 3. ex verbis S. Augustini sic cavetur: «Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios misericors; nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra.» Et S. Gregorius cap. 9. in Ezechiel. sic præcise habet: «Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere.»

ARTICULUS II.

Quoad obligationem restitutionis famæ, et quoad causas excusantes a tali restitutione.

(1. Qui falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo v. gr. se deceptum fuisse, sed re melius considerata comperisse errorem, vel falsum dixisse, etiam adhibendo juramentum, et testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint

sine juramento, vel testibus credere; Cajetanus 2-2, quæst. 62, art. 2. Sotus de just. lib. 4, quæst. 6, art. 3. Navarrus cap. 18, num. 45. Petrus Navarra lib. 2, de Restitut. cap. 4, n. 137. Turrian 2-2, tom. 2, disp. 53, dub. 1, num. 9. Salonus de Just. tom. 1, quæst. 62, art. 2, contrav. 13. Tannerus 2-2, disp. 4, quæst. 6, dub. 6, num. 41. Lessius lib. 2, cap. 11, dub. 20, et alii, et in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina tom. 1, disput. 41. Joannes della Crux in directorio part. 1, proposit. 7, art. 1, dub. 5. Sotus, Aragonius, Lessius, Salonus locis citatis et alii. Et ratio est, quia qui sic injuste alterum læsit, tenetur ad æqualitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo adhibere omnem modum, et medium licitum requisitum ad ipsam ponendam, sed juramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractione dixisse, et etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum cum ex una parte juramentum sit verum et urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine juramento, vel testibus credere tali retractationi, ergo, etc. (2. Si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint, et renuant detractori se retractanti, cum juramento, et testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur causa talis prævæ opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. Sic communis Doctorum.

(3. Qui crimen alicujus verum, sed occultum injuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo verb. grat. se male, et fatue dixisse, injuriam intulisse, deceptum fuisse, et hujusmodi. Hæc enim vera sunt, nam talis male et fatue dixit et vere injuriam intulit, et cum omne peccatum sit quædam deceptio, vere deceptus est, quando proximum injuste de occulto crimine infamavit. Ita communis cum S. Thoma 2-2, qu. 62, art. 2, ad 2, et Scoto in 4, d. 15, quæst. 4, art. 2. (4. Vel si talis loquendi formula prævideatur interdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam æquivalentem famæ compensationem facere, eum ob alias ejus dotes laudando et honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio præbuerit. Sic etiam sensim ex una parte tantumdem famam ejus illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit. Sic Sotus lib. 4, de Just. quæst. 6, art. 3, ad 4. Cajetan. qu. 62, art. 2, et quæst. 72, art. 3. Navarr. cap. 18, n. 45. Lessius l. c. num. 110. Layman lib. 3, de Justit. tr. 3, part. 2, cap. 7, n. 2, et alii. (5. Si detractor revelavit alterius crimen aliquibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timorata conscientia, et notæ probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum. Si vero revelavit non sub secreto neque sub tali probabilitate, tenetur

restituere famam, et apud suos immediatos auditores, et apud alios mediatos, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino præter intentionem, et fortuita respectu primi detractoris. In secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur causa efficax infamiae apud omnes; Diana part. 3, resol. 34, in fin. Villalobos in Summa tom. 2. tract. 11, difficul. 37. Lessius l. c. n. 111. Petrus Navarra lib. 2, cap. 4, n. 443. Rosignol. de Restitut. 2, prænot. 1, n. 6. Dicastil. de Restitut. d. 2, dub. 6, a n. 168. Lugo disp. 15, sect. 3, n. 15. Sporer. l. c. n. 101. Tamburin, et alii passim.

(6. Si ex infamia, quam alteri causavit detractor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis, seu nobilis Matrimonii, amisit dotem etc. tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. Est communis cum Navarro c. 28, n. 45. Less. l. c. dub. 19. Layman. l. c. n. 4.

(7. Si ipse detractor non satisfecerit vivus læso in bonis fortunæ, tenentur satisfacere ipsius hæredes, sive ipsi læso, seu damnificato, si adhuc vivat, sive ejus hæredibus, si fuerit mortuus. Et ratio primæ partis est, quia hæc obligatio compensationis, quoad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quæ cum tali onere transeunt ad successores, et sicuti tenentur hæredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. injuste domum alterius, ita tenentur hic. Ratio secundæ partis est, quia hæredes in ordine ad bona fortunæ induunt ipsam personam defuncti, ejusque jura acquirunt in ordine ad hæreditatem, hæc enim jura sunt veluti pars hæreditatis. Ita Navarr. in Manual. cap. 18, n. 45; Adrian. quodlib. 11. Lessius loc. cit. dub. 21, num. 113. Layman loc. cit. num. 4. Busemb. loco cit. n. 4, et alii (8. Non tenentur tamen hæredes infamatoris ad restitutionem famæ, si eam ipse non restituit, quia hæc obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit, vel respicit bona, in quibus hæredes succedunt, adeoque etc. Lessius l. c. dub. 21, n. 111. Laym. l. c. n. 4. Petr. Navarr. l. c. n. 246. Busemb. l. c. num. 4, et alii (9. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, et per hoc Eccles. 7, dicitur: *Mortuo ne prohibeas gratiam*, unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei jam defuncto detraxit, ut patet artic. antecedenti num. 39. Lessius loco cit. dub.

21, num. 114. Layman l. c. n. 13. Molin. cit. disp. 28. Petr. Nav. l. c. n. 351, et alii comm.

(10. Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, et sine culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis, id postea cognoscens, tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo. Sic Molina tom. 5, disp. 40, n. 3. Lugo disp. 15, n. 4. Lessius loco cit. cap. 11, dub. 22. Sporer. loco cit. num. 86. La Croix l. c. num. 1243, et alii communiter contra paucos volentes esse obligationem tantum ex Charitate. Et ratio est, quia justitia non solum obligat, ne quis det causam injusti damni proximi, sed etiam obligat ut illam causam damnosam forte quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque causam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex justitia obligatur causam a se positam tollere, si adhuc utiliter, et sine suo gravi incommodo possit; aliter si causam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc et de novo velle effectum, et damnum illud, quod ex causa posita oriturum prospicit. Si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, et inculpate alicui venenum quis propinavit, et hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utiqueis sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, et hoc ex justitia, quia saltem materialiter causam mortis posuit (ex charitate enim, ut recte observat meus Sporer l. c., tenetur quilibet alias facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset causam). Sic a pari qui inadvertenter et inculpabiliter dedit causam injustæ infamiae narrando crimen proximi occultum, quod putabat publicum seu falsum, quod putabat verum, postea tali errore cognito, et damno proximi, tenetur ex justitia eam causam tollere, et famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiae jam fieret ipsi voluntaria, et consequenter injusta, et moraliter ipsi imputabilis. (11. Non obligatur autem talis materialis detractor ad compensanda, seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nulla culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; Sic ex communi Lugo loc. cit. 5. Sporer loc. c. 86. La Croix loc. cit. num. 1244. (12. Sunt tamen reparanda, seu compensanda damna illa, quæ sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famæ, quia ex illo tunc jam talis detractor de materiali evadit formalis detractor, et incipit esse in gravi culpa contra justitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, et damna inde sequentia, et tenetur ex justitia; sicuti jam fuit abunde probatum. Ita ex communi Doctores mox citati. (13. Sic etiam qui de Caio revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur

iste error audientium, et consequenter infamiam Titii apud audientes; Molina l. c. n. 3. Lugo l. c. n. 6. Sporer loco citato num. 87. La Croix loc. cit. num. 1245, contra Lessium loco cit. num. 119, qui dicit teneri tantum ex charitate auferre errorem audientium.

(14. Causæ excusantes a restitutione famæ variæ a Doctoribus assignantur, præcipuè tamen sunt sequentes. Prima causa est spontanea condonatio facta ab eo cujus infamia non redundat in alios; quilibet enim est dominus propriæ famæ; adeoque si infamatio ipsum solum tangat, nec redundet in alios, potest cedere juri restitutionis famæ, ejusque obligationem alteri condonare, præsertim propter Deum, aut alium honestum finem. (15. Secunda est, si ex cujuspiam oblocutione, seu detractioe proximo nullum secutum est damnum famæ vel honoris, quatenus auditores prudentes non crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei, utpote solitus mentiri, et detrahere; vel quia illi, apud quos detraxit, jam sciebant crimen illud, vel saltem jam sciebant similia, et forsan pejora, ita ut infamia non fuerit aucta; et ratio est clara, quia quod re ipsa ablatum non est, hoc ipso restitui non debet. (16. Tertia est justa compensatio, ut si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus, et is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris justa compensatione, si infamia non redundet in alios. (17. Quarta est, si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus est, jam in oblivione abiisse prudenter existimatur, quia in tali casu censetur damnum illatum

DIACONATUS.

Vide verb. ORDO, art. 1. num. 43, 44 et 45.

DIACONUS.

SUMMARIUM.

1. Diaconi Orientalis Eccl. ordinati in statu cælibi nequeunt Matrimonium contrahere. — 2. De Dia-

(1. Diaconi Orientalis Ecclesiæ, qui ordinati fuerint in statu cælibi, non possunt Matrimonium contrahere; Bened. XIV. T. 1. Constit. 129. incip. *Eo quamvis tempore* § 36 et 37. (2. Et si quod contraxerint, non solum illicitum est, sed etiam nullum; Idem ib. § 38. et 39.

(3. Diaconi apud Coptos ordinati in infantili ætate, postquam ordinationem suam ratam habuerint, Matrimonium inire nequeunt; idem *ibid.* § 40. (4. Etiam post ejuratum schisma; Idem *ibid.* § 41. (5. Si in schismate degentes Ordinationem ratam habuerint, deindeque Matrimonium contraxerint, an redeuntibus ad Ecclesiam indulgentia sit dispensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis exempla hujusmodi dispensationis afferant, adhuc Pontifex hæret, et ut firmo pede, ut ait, deliberare possit, certiorari a Missionariis expetit de pluribus, quæ assignat; Idem *ibid.* § 47, ad 54.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

(6. Diaconus Græcæ idem est, ac Minister;

FERRAR. III.

omnino evanuisse, et probabilius esset, memoriam delicti tali restitutione renovari. (18. Quinta est, si fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam, ut per testimonium gravium virorum fide dignorum, vel per exemplaris vitæ probitatem, vel per alium consimilem modum. (19. Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum, tunc enim amisit jus restitutionis. (20. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum, et publicum narravit aliquid, et proximum diffamavit, nec possit sine propria infamia, vel magno damno fortunarum restituere, tunc excusatur a restitutione. (21. Octava est, si restitutio famæ non possit fieri sine periculo vitæ; quia generatim nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris detrimento bonorum ordinis superioris; vita autem bonum est altioris, et superioris ordinis, quam sit fama. (22. Nona est, si non possit quis facere restitutionem famæ alienæ, nisi cum jactura propriæ famæ, quæ sit longe majoris momenti; Sic Prælati non tenentur restituere famam personæ vili, nec vir valde illustris plebeo, sed sufficit si illum laudet in eo genere virtutis, ubi sic infamavit, vel alio meliori modo commendat; Et ratio est, quia persona vilis seu plebea nequit cum ratione exigere, ut talis Prælati, vel vir valde illustris, Reipublicæ adeo utilis, suam famam tanti momenti amittat pro restituenda sibi ablata, quæ sit parvi, seu nullius momenti. (23. Decima est, si famæ restitutio facta sit impossibilis, cum ad impossibile nemo teneatur.

conis apud Coptos. — 3. De Diaconi appellatione. — 4. Diaconorum institutio. — 5. De eorum numero. — 6. 15. De eorum officiis.

unde etiam Levitæ passim a Patribus Diaconi nostri appellantur, quod scilicet quemadmodum Levitæ in veteri Testamento Sacerdotio subserviebant, ita et nostri Sacerdotibus in obeundis sacris ipsorum officiis subserviant.

(7. Ex occasione murmuris Græcorum, de quo Act. 6, ad mensarum ministerium creati fuerunt ab Apostolis septem Diaconi; primarius vero eorum finis, ac scopus fuit, ut rebus sacris, ac divinis inservirent: quod adversus Novatores Theologi nostri Bellarminus, Natalis Alexander, Turnelius ostendunt.

(8. Neque audiendus Vasquezus, qui disp. 236, cap. 4, num. 48, seq., negat, septem horum Diaconorum in Actis narratam institutionem ullum sacrum ministerium spectasse, sed unam mensarum, et rerum Ecclesiæ temporalium administrationem. Nam licet ille cap. 5, fateatur (quod Novatores inficiantur) Diaconatum esse verum Sacramentum, et divinæ quidem institutionis, licet diversæ, seu diverso tempore factæ ab